

ค่ายศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

Art Camp For Creativity Development

ทองเจือ เขียดทอง¹

บทคัดย่อ

ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญเป็นหนึ่งในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาพลเมืองให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยวิธีการจัดค่ายศิลปะ บทความวิชาการนี้ จึงจะได้นำเสนอถึงองค์ความรู้คือ 1) ความหมายองค์ประกอบ และประเภทของความคิดสร้างสรรค์ 2) ความเป็นมาของการจัดค่ายศิลปะ หรือศิลปะต่าง ๆ กระบวนการจัดค่ายศิลปะ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดค่ายศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผลการดำเนินการที่ผ่านมาหลายครั้งนั้นเป็นที่พึงพอใจและมีความยั่งยืน

คำสำคัญ : ค่ายศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail : thongchue@gmail.com

Art Camp For Creativity Development

Thongchue Khiatthong

Abstract

Creativity plays an important role as one of the 21st century skills and a leading factor in creating innovations according to Thailand 4.0 development model. Therefore, it is essential to develop citizens' creativity through art camp. This article would present body of knowledge as follows; 1) definition, components, and type of creativity, and 2) background of art camp or arts, procedure in organizing art camp, and activities suitable for art camp to develop creativities. The several past camps were satisfactory and sustainable.

Keywords : art camp, creativity

บทนำ

วิสัยทัศน์เชิงนโยบาย หรือยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน “Thailand 4.0” คือ เพื่อการก้าวขึ้นไปเทียบเคียงกับประเทศที่พัฒนา ด้วยแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม

จากแนวทางดังกล่าวการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ “Thailand 4.0” สิ่งหนึ่งที่จำเป็นก็คือการให้คนไทยได้พัฒนาให้มีเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของตนเอง ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมยังเป็นหนึ่งในทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) จึงจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากร หรือพลเมืองให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ

ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดหลายแง่มุม ได้ผลของความคิดที่หลากหลาย รวดเร็ว และที่สำคัญคือต้องมีความแปลกไม่ซ้ำใคร การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดีก็ด้วยผ่านกิจกรรมทางศิลปะ และกิจกรรมทางศิลปะที่บูรณาการให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนได้รอบด้านคือ “การจัดค่ายศิลปะ”

Paufler (2013: 8-9) ได้นำเสนอควมมีการฝึกฝนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การค้นหาแนวความคิด (Ideas) และการทำให้ความคิดนั้นบรรลุผลเป็นนวัตกรรม โดยเสนอแบบฝึกหัดในการคิดโดยการคิดและทำด้วยตนเองอย่างสนุกสนานและทำให้ทุกวันเป็น “Creative Day”

อารี พันธุ์ณี (2540: 14) กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีแรงจูงใจสูง มีความมานะบากบั่นและการไม่ยึดมั่นถือมั่นกับความคิดหรือสถานการณ์เดิมจนเปลี่ยนไม่ได้ แต่ต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะปรับให้เข้ากับความคิดและสิ่งใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกว่าได้ จึงต่างกับการเรียนรู้โดยการบังคับให้เรียน

การจัดการเรียนรู้ศิลปะ และการสร้างสรรค์โดยใช้การจัดค่ายจึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมดังที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กองงานผู้บริหาร (2557: 1) กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมค่ายสร้างสรรค์นับเป็นรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนการสอนในห้องเรียน กล่าวคือ การจัดค่ายเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ร่วมกับเพื่อน ๆ เป็นหมู่คณะ การจัดค่ายจะแตกต่างจากการจัดกิจกรรมในห้องเรียน คือ การเปลี่ยนวิธีการรับความรู้ เปลี่ยนสถานที่เรียนรู้ เปลี่ยนบริบทของการเรียนรู้จากการเรียนรู้จากตำราเรียนและครู ไปสู่การเรียนรู้จากสถานการณ์ ประสบการณ์จริงในอีกหลายมิติ และที่สำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงองค์ความรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้นและมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างจากสภาพห้องเรียนปกติ นักเรียนมีความสุข และสนุกสนานกับการเรียนรู้”

เมื่อความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็นทั้งในปัจจุบันและอนาคต การจัดค่ายศิลปะมีส่วนช่วยพัฒนาความคิด บทความเชิงวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอกระบวนการจัดค่ายศิลปะเพื่อ

พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อันได้มา จากประสบการณ์การจัดค่าย Creative Camp สำหรับนักศึกษา
ชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีละ 1 ครั้ง ต่อเนื่องกันมา
ตลอด 20 ปี และค่ายศิลปะต้าน ยาเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อำเภอ
ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีจัดติดต่อกันมาปีละครั้งถึง 11 ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ครูหรือผู้สนใจนำไป
เป็นแนวทางในการจัดค่ายศิลปะต่อไป

เนื้อเรื่อง

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ทวี ลักษณะวัฒนา และ กานสุตา มาฆะศิริวนนท์ (2550: 3) ฝ่ายวิชาการ บริษัทเอ็กซ์เปอร์
เน็ท จำกัด กล่าวว่า Edward de Bono ประมาจารย์ด้านการคิดระบุว่า “ใครจะก้าวไปทางไหน เมื่อใด
อย่างไรและไปได้ไกลเพียงใด ล้วนอยู่ที่รูปแบบและวิธีการคิดของคนผู้นั้นเป็นสำคัญ” แต่เป็นที่น่า
เสียดายที่ไม่ค่อยมีผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองของเราเห็นความสำคัญของการสอนการคิด (Teaching
Thinking) ในฐานะที่เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งกันสักเท่าไรนัก เรามาสอนการคิดกันอย่างเอา
เป็นเอาตายเมื่อเราโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าไปทำงานในองค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีการวัดค่าสมรรถนะหรือ
ความสามารถ (Competency) ในการคิด ทั้งการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การคิด
วิเคราะห์ (Analytical Thinking) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการคิดเชิงบูรณาการ
(Systems Thinking) ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายเขากลับเสริมหลักสูตรการพัฒนาพื้นฐาน
ทักษะการคิด (Basic Thinking Skills) ให้แก่เด็ก ๆ กันตั้งแต่อายุ 8 ขวบ เพื่อให้ทันต่อความ
เปลี่ยนแปลง เราจึงควรสอนให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะนักเรียนตั้งแต่ปฐมวัย จนถึงวัยเป็น
นักศึกษา เพราะยิ่งโตขึ้นความคิดสร้างสรรค์มักจะลดลงตามลำดับ

1.1 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีขอบเขตกว้างขวาง ประกอบด้วยความคิดหลายลักษณะด้วยกัน
สามารถแบ่งความคิดสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการทดสอบได้ 4 ประเภทคือ ความคิดริเริ่ม (Originality)
ความคิดคล่องตัว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดละเอียดลออ
(Elaboration)

(Torrance, 1969) ดังจะอธิบายเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1.1.1 ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดที่แตกต่างไปจากความคิดปกติทั่วไป หรือ
ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากบุคคลอื่นอย่างชัดเจน

1.1.2 ความคิดคล่องตัว หมายถึง ปริมาณความคิดมาก ๆ ที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน
แต่ใช้เวลาในการคิดน้อย ๆ

1.1.3 ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิดที่มีหลายรูปแบบ
หลากหลายทิศทาง

1.1.4 ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความคิดที่มีรายละเอียด หรือความคิดที่ใช้
ตกแต่ง อันจะทำให้ความคิดริเริ่มนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผู้ให้ไว้หลากหลายดังที่ ทอร์เรนซ์
(Torrance) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ไว้ว่า เป็นกระบวนการ
ความรู้สึกที่ว่องไวต่อปัญหาหรือองค์ประกอบที่บกพร่องหายไป แล้วรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐาน
วิเคราะห์ข้อมูลหรือตรวจสอบสมมติฐานนั้น และสื่อสารผลที่ได้และนำไปสู่แนวทางใหม่ ทั้งนี้ผลผลิต
ใหม่เป็นสิ่งสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ (Torrance, 1969)

ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนैनัย อันนำไปสู่
การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่
ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนวิธีคิด ทฤษฎี หลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์
จะเกิดขึ้นได้นี้ มิใช่เพียงแต่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้หรือสิ่งที่เป็เหตุเป็นผลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่
ความคิดจินตนาการ ก็เป็ สิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่กันไปกับความ
พยายามที่จะสร้างความฝันหรือจินตนาการให้เป็นไปได้ หรือเรียกว่าเป็นจินตนาการประยุกต์นั่นเอง
(อารี รังสินันท์, 2533)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของมนุษย์เองซึ่งบางคนก็มีมากบางคนก็มีน้อย
หรือที่เข้าใจว่าความคิดสร้างสรรค์อยู่ในความถนัด (Aptitude) หรือความสามารถ (ability) ความคิด
สร้างสรรค์นอกจากเกิดมาเฉพาะตัวบุคคลแล้ว ยังเกิดขึ้นจากการสะสมประสบการณ์และการ
แก้ปัญหา ดังคำกล่าวไว้ว่า “เด็กทุกคนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” (เกสร ธิตะจारी, 2534)

1.3 ความคิดสร้างสรรค์กับศิลปะ

ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้สวยงามแปลกใหม่
และในทำนองเดียวกัน ศิลปะจะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับมนุษย์ โดยมีผู้กล่าวไว้
ดังนี้

ธรรมชาติของวิชาศิลปะที่ประกอบด้วยเรื่องราว ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์
จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ประณีต ถ้าเราสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย
ของการสอนศิลปะ ซึ่งผู้เรียนเข้าถึงศิลปะเสียแล้ว การจะรับรู้อะไรที่ง่าย เพราะโลกทัศน์ของศิลปะ
เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และจินตนาการที่ลึกซึ้ง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2530)

ศิลปินมีความคิดที่เป็นอิสระในการสร้างสรรค์งาน ดังนั้น จึงรู้จักปรับปรุงงานอยู่เสมอไม่ว่ารูปแบบหรือคุณภาพของผลงานที่ไม่ซ้ำกับงานของคนอื่น ผลงานจะเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นอิสระ รู้จักพลิกแพลงและหาวิธีแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทั้งรูปแบบและวัสดุในการสร้าง ตลอดจนการนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และก่อให้เกิดความแปลก ๆ ใหม่ ๆ ต่อผู้พบเห็น สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ยิ่งทำมากและมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา การสร้างสรรค์ก็จะเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ อย่างไม่มีสิ้นสุด (เกสร ธิตะจारी, 2534)

กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือและตา และการพักผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ที่อาจมีเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดอิสระ จินตนาการ ความรู้สึกที่ได้สัมผัสจริง ฝึกการรู้จักทำงานด้วยตนเอง และฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ และยังนำไปสู่การเรียนรู้ เขียน อ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะอาจแบ่งออกได้หลายลักษณะ เช่น การวาดภาพ การปั้น (อารี พันธมณี, 2540: 146)

1.4 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

Paufler (2013: 40) ได้เสนอแนวทางการฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่แนวความคิดใหม่ ๆ 10 แนวทางด้วยกันคือ เริ่มต้นเปลี่ยนตัวเอง 1) ตื่นขึ้นกับการตื่นต้นกับสรรพสิ่งข้างหน้า 2) ตื่นตาตื่นใจกับทุกสิ่ง ในทุก ๆ วัน 3) สนุกกับการคิดและทำ 4) ทำทุกสิ่งด้วยความเพิลิตเพิลิน และเก็บความสนุกนั้นไว้ 5) เชอร์ไพรส์กับบุคคลทุก ๆ วัน 6) เขียนความเชอร์ไพรส์และไม่เชอร์ไพรส์เป็นอย่างไร 7) ติดตามสิ่งที่สนใจ 8) สร้างสมความคิดเยอะ ๆ 9) สร้างความคิดที่แตกต่าง 10) สร้างความคิดที่ไม่ซ้ำใคร

การพัฒนาสมองซีกขวาซึ่งเกี่ยวกับ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสมองซีกขวานี้ได้ดีคือการฝึกสมองด้วยกิจกรรมศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์มีในทุกคนเป็นทักษะที่อาจเพิ่มขึ้น หรือลดลงดังนั้นทุกคนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยการฝึกฝน และการฝึกฝนที่น่าสนใจคือการฝึกฝนทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นด้วยกิจกรรมค่ายศิลปะ

2. การจัดค่ายศิลปะ

คำว่า “ค่ายศิลปะ” หมายถึง การจัดคนให้พักค้างแรมด้วยกัน ใช้ชีวิตร่วมกันในสถานที่ที่มีการจัดระบบระเบียบ และกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะทั้งในด้านเทคนิคและการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญในฝีมือ(ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2543: 44)

ค่ายศิลปะ หมายถึง ค่ายที่จัดการความรู้ผ่านกระบวนการทางศิลปะ กิจกรรมทางศิลปะ ที่ต้องคิดและทำอย่างสนุกสนาน ทำให้ผู้เข้าค่ายเกิดพัฒนาการทางด้านทักษะ ทักษะการอยู่ร่วมกัน และมุ่งเน้นพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.1 ความเป็นมาของค่ายศิลปะต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะผ่านค่ายเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมค่ายได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะค่ายเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ให้ผู้เข้าร่วมค่ายให้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในประเทศไทยมีการจัดค่ายศิลปะระดับชาติมาแล้วหลายครั้ง เช่นโครงการ ชุมชุมเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก (Art Camp) ครั้งที่ 1 2529 ครั้งที่ 2 2531 โครงการค่ายศิลปะเด็ก แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 2536 ครั้งที่ 2 2537 ค่ายศิลปะรีไซเคิล (Recycle Art Camp) 2538 ค่ายเยาวชนสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยของกระทรวงวัฒนธรรมโครงการค่ายศิลปะ (Art for All) ครั้งที่ 1 2542

ทองเจือ เขียดทอง (2545: 6-7) กล่าวว่า ค่ายศิลปะที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักของคนในสังคมมาก คือ “โครงการค่ายศิลปะ Art for All” ซึ่งจัดไปแล้ว 3 ครั้ง จัดโดยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พร รุ่งโรจน์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ริเริ่มด้วยความร่วมมือจากเอสเคป องค์การสหประชาชาติและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในสมัยนั้น ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยการนำเยาวชนและผู้พิการทุกประเภทเข้าค่ายเป็นเวลา 5 วัน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันและสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกัน และรับสมัครอาสาสมัครเข้าช่วยกิจกรรมค่าย ผู้จัดในปัจจุบันรู้จักกันในนาม มูลนิธิศิลปะเพื่อมวลมนุษย (Art for All Foundation)

ภาพที่ 1-2 ค่ายศิลปะต่างๆ

นอกจากนั้นยังมีค่ายศิลปะของโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียนจัดกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ค่ายศิลปะ (Art Camp) ของโรงเรียนเทพศิรินทร์ และค่ายศิลปะ Art Camp “เพาะพันธุ์ศิลป์” ของกลุ่มโรงเรียนภาคอีสานตอนบน โรงเรียนชุมแพศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นหลักในการจัด ซึ่งจัดมาแล้ว 8 ครั้ง

2.2 ค่ายศิลปะของหลักสูตรศิลปกรรม

2.2.1 ค่ายพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Creative Camp)

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีตระหนักถึงความจำเป็นที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดค่ายพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับถึงปัจจุบันรวม 20 ครั้ง (2541-2561) โดยจัดสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ออกแบบทัศนศิลป์ และออกแบบดิจิทัล มีการเปลี่ยนเวียนสถานที่จัดเช่น ที่ค่ายพุทธรักษา ค่ายนวนพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี กองสหกรณ์การเกษตร กองทัพบก (ช่องเขาขาด) อ.ไทรโยคน้อย จ.กาญจนบุรี ที่ค่ายพระราม 6 อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี บึงปรีดา อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี ฟาร์มเทนนีส์รีสอร์ท อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา คงไม่เกินไปที่จะกล่าวว่า Creative Camp ของหลักสูตรศิลปกรรมเป็นแห่งเดียวที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากสาขาวิชาศิลปกรรมอื่น ๆ มีความเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมทั้งในด้านสถานที่ วิทยาการและกิจกรรมแตกต่างกันไปบ้างเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่น่าสนใจอยู่เสมอ ในส่วนของกิจกรรมมีความเหมือนกันและแตกต่างดีขึ้นบ้าง ลดลงบ้าง ตามสภาพและเวลา สถานที่ วิทยาการ และอุปกรณ์จะอำนวย

ภาพที่ 3 ค่ายความคิดสร้างสรรค์(Creative Camp)

2.2.2 ค่ายศิลปะ (Art Camp) ด้านยาเสพติด

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดกิจกรรมค่ายศิลปะต้านยาเสพติด ร่วมกับศูนย์เครือข่ายห้วยทรายเหนือ – สามพระยา ณ โรงแรมห้วยทรายรีสอร์ท หรือศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรีซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลสามพระยา และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทรายเหนือเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางวิชาการ ได้แสดงความสามารถทางด้านศิลปะ การการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ได้เรียนรู้และศึกษาโทษภัยของยาเสพติดไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นโครงการต่อเนื่อง 10 ปี โดยมีคณาจารย์ ผ.ศ.ดร.ทองเจือ เขียดทอง อาจารย์อ่องอาจ มากสิน อาจารย์ไชยสิทธิ์ ขาญอาวุธ อาจารย์ชาคริต เกตุเรืองโรจน์ นักศึกษาและศิษย์เก่าหลักสูตรศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีเป็นวิทยากรตลอดมา

ภาพที่ 4-5 ค่ายศิลปะ (Art Camp) ด้านยาเสพติด

โรงเรียนของศูนย์เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนห้วยทรายเหนือ-สามพระยา ส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 รวม 9 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดช้างแพงกระเจาต (จันทร์จำนง) โรงเรียนดอนมะกอก โรงเรียนบ้านพุทวาย โรงเรียนบ้านหนองขาม โรงเรียนบ้านอ่าหิน โรงเรียนบ้านบ่อหลวง และมีมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือโรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 47 จังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนเพชรบุรีปัญญานุกูลและมีมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครั้งละประมาณ 120 คน กิจกรรมที่จัดขึ้นเน้นแสดงความสามารถด้านศิลปะในทุก ๆ ด้าน อาทิ กิจกรรมละลายพฤติกรรมให้นักเรียนทุกโรงเรียน ทุกระดับชั้นทำความรู้จักและสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกัน ให้ออกแบบสัญลักษณ์ (Logo) และธงประจำกลุ่ม มีการทดสอบความรู้ ความสามารถด้านศิลปะและเกมต่าง ๆ กิจกรรม Art Rally กิจกรรมที่ใช้ความสามารถทางศิลปะในเวลาว่างและผลิตสื่อต่อต้านยาเสพติด

2.2.3 ค่ายศิลปะ (Art Camp) พัฒนาความคิดสร้างสรรค์

พ.ศ. 2561 ยังมีการจัดค่ายศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขึ้นอีก 2 ค่าย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองนโยบายให้สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมกับการพัฒนาท้องถิ่น และชุมชน จึงได้เชิญให้ทีมงานวิทยากรของหลักสูตรศิลปกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี นำโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองเจือ เขียดทอง ไปจัดค่ายศิลปะขึ้นอีก 2 ค่าย โดยมีเจ้าภาพหลักในการจัดได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จัดที่ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี จัดให้นักเรียนมัธยมโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา และค่ายศิลปะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ วิทยาลัยชุมชน พันธกิจจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้กับนักเรียน จึงจัดค่ายให้กับนักเรียนโรงเรียนในโครงการ 17 โรงเรียน

ภาพที่ 6 ค่ายศิลปะ (Art Camp) พัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.3 กระบวนการจัดค่ายศิลปะ

2.3.1 การเตรียมการจัดค่าย

1) การประชุมระดมความคิดเพื่อวางแผนจัดค่าย ค่ายศิลปะเป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมกันหลายฝ่าย ก่อนจัดค่ายจึงควรประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทั้งจากโรงเรียนคือ ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สนับสนุนงบประมาณเพื่อวางแผนกำหนดรูปแบบ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของค่าย พร้อมทั้งกำหนดตารางกิจกรรม

2) สถานที่จัดค่ายศิลปะควรเลือกสถานที่ที่มีการคมนาคมสะดวก ไม่ไกลจากโรงเรียนมากนัก มีความปลอดภัย ถ้าเป็นค่ายค้างคืนต้องเลือกสถานที่ที่มีที่พักเพียงพอ ควรจัดใน

แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ อาจเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ชายทะเล อุทยานแห่งชาติที่แตกต่างไปจากโรงเรียน

3) ช่วงเวลาและระยะเวลาในการจัดค่ายต้องสอดคล้องกับหัวข้อกิจกรรมค่าย และจัดให้ถูกฤดูกาลช่วงที่เหมาะสมที่ไม่ใช่ในช่วงร้อนจัดหรือหนาวจัด หรือช่วงที่มีฝนมากจนเป็นอุปสรรคระยะเวลา 2 – 3 วัน นับว่าเป็นเวลาที่เหมาะสมเพราะจะได้มีเวลาจัดกิจกรรมภาคค่ำด้วยที่กำหนดข้างต้น

4) การขออนุมัติโครงการ การจัดซื้อจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ให้สอดคล้องตาม Theme งานกิจกรรม

2.3.2 การกำหนดหัวข้อ และวัตถุประสงค์ของค่าย

ค่ายศิลปะอาจบูรณาการกับวัตถุประสงค์เนื้อหาอื่น ๆ จึงสมควรที่จะกำหนดหัวข้อ หรือชื่อค่ายเป็นที่รอง เช่น ค่ายศิลปะต้านยาเสพติด ค่ายสร้างสรรค์สานต่อก่อนงานศิลป์ เมื่อกำหนดชื่อแล้วจะเชื่อมโยงกับการกำหนดวัตถุประสงค์ ตัวอย่างค่ายพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ อาจกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาในด้านศิลปะและภาษาโดยอาศัยกิจกรรมทางศิลปะ 2 มิติ และ 3 มิติ เป็นสื่อ

2) เพื่อพัฒนาให้นักศึกษารู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ได้แสดงออกอย่างเหมาะสม และปรับตัวเข้ากับเพื่อนใหม่อย่างดี

3) เพื่อให้นักศึกษาสำรวจและค้นหาตัวเอง และพัฒนาความพร้อมและเตรียมตัวเข้าสู่การเรียนการสอนศิลปะและการออกแบบ

2.3.3 การกำหนดกิจกรรม อาจแบ่งเป็นกิจกรรมสันหนนาการ กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการแข่งขัน กิจกรรมการศึกษาดูงาน ดังจะยกตัวอย่างการจัดสันหนนาการ คือ กิจกรรมสันหนนาการสามารถจัดได้หลากหลาย กิจกรรมสันหนนาการมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ สร้างความเป็นกลุ่ม เพื่อการผ่อนคลาย กิจกรรมเชิงวิชาการ อาจมีการบรรยายทฤษฎีเข้าสู่ภาคปฏิบัติศิลปะ หรือหลักการคิดสร้างสรรค์

2.3.4 การประเมินและการสรุปค่ายศิลปะ อาจทำการประเมินแบบไม่เป็นทางการ โดยการให้เขียนในรูปกระดาษรูปต่าง ๆ แล้วตีตรวกัน หรือมีแบบสอบถาม ประเมินโครงการ และอาจมีการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทั้งก่อนเรียนรู้ในค่ายและหลังจัดค่าย

2.4 กิจกรรมที่เหมาะสมกับค่ายศิลปะ

จากประสบการณ์การจัดค่ายศิลปะมากกว่า 20 ปี ได้มีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามการประเมินด้วยการสังเกตและสอบถามเด็กนักเรียนผู้เข้าอบรม และเพื่อไม่ให้เกิดความ

น่าเบื่อสำหรับผู้เข้าอบรมและวิทยากรที่เข้าค่ายซ้ำ ๆ กัน อย่างไรก็ตามมีกิจกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมกับค่ายนี้คือ

2.4.1 กิจกรรมสันทนาการ เป็นสิ่งที่เด็กนักเรียนชื่นชอบ เพราะเป็นการเล่นปนเรียน มีการร้องเพลงประกอบท่าทาง มีเกมที่ฝึกให้คิดสร้างสรรค์และคิดแก้ปัญหา ใช้กิจกรรมนี้ในการละลายพฤติกรรมและแบ่งกลุ่ม มักใช้เป็นการคั่นเวลาระหว่างเปลี่ยนกิจกรรม หรืออาจจัดช่วงเวลาสันทนาการโดยเฉพาะ

ภาพที่ 7 กิจกรรมสันทนาการ

2.4.2 กิจกรรมวิชาการศิลปะ โดยการบรรยาย การสาธิต ชมวิดีโอทัศน์ การทดลองทำงานศิลปะชิ้นเล็ก ๆ ตามหลักการทางศิลปะเบื้องต้นและฝึกทักษะพื้นฐานทางศิลปะ กิจกรรมนี้แม้ว่าได้รับความสนใจจากนักเรียนไม่มากนักแต่ก็ยังจำเป็นเพราะเป็นสาระการเรียนรู้หลัก

ภาพที่ 8-9 กิจกรรมวิชาการศิลปะ

2.4.3 กิจกรรมการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ มีการทดสอบและอธิบายเรื่องความคิดสร้างสรรค์ อาจจัดให้มีการทดสอบก่อนเรียน หรือหลังเรียนก่อนปิดค่าย หรือจัดทดสอบทั้งสองครั้งก็ได้ สำหรับแบบทดสอบและการตรวจให้คะแนนใช้การประยุกต์จากของแบบทดสอบของทอร์เรนซ์ (Torrance)

2.4.4 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การวาดภาพสร้างสรรค์ กิจกรรมนี้อาจลดหรือเพิ่มได้ตามความเหมาะสมอาจเชิญศิลปินหรือวิทยากรมาเพิ่มสีสัน เช่น เชิญอาจารย์ ดร.สุชาติ วงษ์ทอง มาสอนเขียนสีน้ำมันโดยไม่ใช้พู่กัน นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมผ่านด้ายอมลายสร้างเสริมจินตนาการ วาดภาพสร้างสรรค์ตามหัวข้อหรือวัตถุประสงค์ของค่าย

ภาพที่ 10-11 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.4.5 กิจกรรมสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม เมื่อแบ่งกลุ่มถ้าให้ได้ผลดีไม่ควรเกิน 10 คน และใช้กลุ่มนี้ไปตลอดทั้งค่าย กำหนดให้ตั้งผู้นำกลุ่มแล้วให้ช่วยกันคิดและทำตามโจทย์กำหนด ชื่อกลุ่ม เพลงประจำกลุ่ม ตราสัญลักษณ์ และธงประจำกลุ่ม ทำเดินหรือท่าโพสของกลุ่ม เป็นต้น

2.4.6 กิจกรรม Art Rally หรือกิจกรรมฐานศิลปะ กิจกรรมนี้เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ การได้เดินทางไกลได้เหงื่อ ได้ความคิด ได้สนุกสนาน อาจจัดแบบแรลลี่มีเก็บแต้มแข่งขัน หรือจัดแบบฐานศิลปะสลับกับฐานเกมสร้างสรรค์ กิจกรรมนี้ใช้เวลาราว 3 ชั่วโมง แต่ละฐานใช้เวลาราว 2 -30 นาที ควรตั้งชื่อฐานให้น่าสนใจ เช่น สงครามสี ละครไต้นที กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจจากผู้เข้าอบรมมากเนื่องจากได้สนุกทำงานเป็นทีมกิจกรรม Art Rally นี้มีการจัดทุกค่ายและทุกครั้ง

2.4.7 กิจกรรมบันเทิงภาคกลางคืน เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ควรตั้งชื่อและจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ เช่น ละครสร้างสรรค์ แฟชั่นโชว์ เดอะแมสค์ แฟชั่นโชว์ งานวัด การเต้นประกอบเพลงของแต่ละกลุ่ม และเต้นแบบสร้างสรรค์

ภาพที่ 12-13 กิจกรรมบันเทิงภาคกลางคืน

กิจกรรมที่ดีก็คือ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้อิสระและสนุกสนาน เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าค่ายได้คิดและลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมการคิดตามแนวทางของทอร์แรนซ์คือต้องคิดอย่างรวดเร็ว ต้องคิดทางเลือกในการแก้ปัญหา ต้องคิดรายละเอียดในวิธีการและสร้างงานอย่างสวยงาม และที่สำคัญคือต้องคิดให้แปลกใหม่ไม่ซ้ำใครอยู่เสมอ สอดคล้องกับ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543: 65) ที่กล่าวถึงกิจกรรมไว้ว่า ค่ายศิลปะหลายครั้งที่ผ่านมามุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้อย่างมีความสุข (Happy Learning) โดยอาศัยการจัดกิจกรรมและการดำเนินการภายในค่ายเป็นเครื่องมือ

กิจกรรมที่เหมาะสมเหล่านี้สอดคล้องกับแบบชุดฝึกของดิโบโน (ทวี ลักษณะมีวัฒนา และ กานต์สุตา มาฆะศิริานนท์, 2550: 17) ที่ครอบคลุมถึงผู้คิดคือ

- 1) ความเป็นอิสระจากอคติ (Breadth)
- 2) การจัดระเบียบ (Organization)
- 3) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
- 4) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
- 5) ข้อมูลและความรู้สึก (Information and Feeling)
- 6) การลงมือปฏิบัติ (Action)

ค่ายศิลปะที่ประสบความสำเร็จมายาวนานของหลักสูตรศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เพราะแนวคิดที่ว่า ค่ายศิลปะและกิจกรรมที่เหมาะสมจะสำเร็จไปไม่ได้ ถ้าขาดการร่วมประสาน 3 ฝ่ายคือครู ญาติ คือ 1) ผู้จัด 2) ผู้สนับสนุน 3) ทีมงานวิชาการ ที่ต้องมีความเข้มแข็ง มุ่งมั่น ผู้จัดค่ายไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชา เครือข่ายโรงเรียน ต้องมุ่งมั่นที่จะจัดขึ้นทุกปีเพราะเห็นความสำคัญ ค่ายศิลปะเด็กมีความต่อเนื่อง เพราะมีองค์การบริหารส่วนตำบล ภาคเอกชน สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ และทีมวิทยากรจากหลักสูตรศิลปกรรม มีแนวทางการทำงานแบบครอบครัวศิลปกรรมอบอุ่น มีผู้นำ มีทีมงานที่ต่อเนื่องจากพี่สู่น้อง ทำงานด้วยใจ

บทสรุป

การจัดค่ายศิลปะทั้งกระบวนการขั้นตอนการจัดกิจกรรม ใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมาก แต่ผลที่ได้ทำให้ผู้เข้าค่ายมีความรู้ มีทักษะดี มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ มีสภาวะอารมณ์และการเข้าสังคมที่ดี จึงจำต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยากร และชุมชนท้องถิ่น อย่างสามัคคี

จากการสังเกต สอบถาม พูดคุยกับผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้บริหาร สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครู-อาจารย์ และที่สำคัญจากการเขียนกระดาษจากนักเรียนและนักศึกษาทุกครั้ง ทุกค่ายล้วนแล้วแต่มีความพึงพอใจ และมีเสียงสะท้อนอยู่บ้างก็คือ มีกิจกรรมมาก มีเวลาพักผ่อนน้อย

ค่ายศิลปะของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มีความยั่งยืน เพราะการจัดกิจกรรมศิลปะที่ไม่มีผิดหรือถูก มีความสนุกสนาน ด้วยมุ่งมั่นความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เข้าค่ายมีความพึงพอใจ

กิจกรรมค่ายศิลปะกับความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เฉพาะสำหรับวัยใดวัยหนึ่ง แต่หากมีการปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการ สามารถใช้ได้กับทั้งเด็กปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่เป็น กิจกรรมพัฒนาสมองซีกขวาซึ่งมีหน้าที่ในการคิดสร้างสรรค์ทำให้เป็นผู้ใหญ่ มีสุนทรียภาพ มีใจแก่เพื่อนมนุษย์

จึงกล่าวได้ว่าค่ายพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกิจกรรมศิลปะมีความสมบูรณ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ถึงพร้อมอย่างบูรณาการหลายๆด้านเข้าด้วยกัน ค่ายศิลปะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือคิดและกระทำที่นิยมสอดคล้องกับ Active Learning ที่สำคัญช่วยพัฒนาส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตามทฤษฎีของทอว์แรนซ์ และเมื่อพลเมืองมีความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่ความคิดใหม่ ๆ เมื่อพัฒนาความคิดเป็นนวัตกรรมได้ในอนาคต อันเป็นการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ที่คาดหวังให้มั่นคงและยั่งยืน ค่ายศิลปะและค่ายความคิดสร้างสรรค์มีการจัดมาอย่างยาวนาน 10 -20 ปี ถือเป็นความสำเร็จที่ยั่งยืน และขอให้ทุกฝ่ายร่วมกันคิดและสร้างค่ายแบบนี้ให้ “ยั่งยืนและยืนยาว” ตลอดไป

บรรณานุกรม

- เกสร ธิตะจारी. (2534). **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนา).
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). **กระบวนการสร้างค่ายศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : แม่ทาส์ปอยท์.
- ทวี ลักษณะวิวัฒนา และกานต์สุดา มาชะศิรินันท์. (2550). **สอนศิษย์ให้เก่ง**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ทองเจือ เขียดทอง. (2545). **Creative Camp** สรุปกิจกรรมค่ายความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2530). ศิลปะเด็ก สร้างสรรค์ความคิดและจินตนาการ. **วารสารวิทยาจารย์**, 85: 25-28.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กองงานผู้บริหาร. (2557). **คู่มือการจัดค่ายกิจกรรม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อารี พันธมณี. (2540). **ความคิดสร้างสรรค์กับความรู้**. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ แกรมมี่.
- อารี รังสินันท์. (2533). **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง.
- Paufler, A. (2013). **Creativity GYM**. Bangkok : Nation New Network.
- Torrance, E.P. (1969). **Guiding Creative Talent**. New Delhi : Prentice hall of India Private